

Oponentský posudek bakalářské práce Elišky Hudcové: „Sňatek – počátek smlouvy. Studium sňatku ve společnosti severoamerických Kwakiutlů.“ Praha 2007, Fakulta humanitních studií UK, 53 s.

Bakalářská práce Elišky Hudcové „Sňatek - počátek smlouvy. Studium sňatku ve společnosti severoamerických Kwakiutlů“ je teoretického charakteru. Za cíl si klade doložit tvrzení francouzského sociologa Georgese Davyho, že „počátky smluvního pouta se zrodily ve sňatku“ (s. 7), přičemž vychází primárně z Davyho práce *La foi jurée*.

Práce je přehledně rozdělena do pěti částí. V první (*Definice sňatku, s. 10-11*) autorka vymezuje klíčový pojem své práce, sňatek. V druhé části (*Studované společnosti, s. 12-18*) autorka charakterizuje tzv. „primitivní totemické přechodové společnosti“ (s. 12), tedy společnosti, ve které se mohou „zrodit správné podmínky pro vznik smlouvy“ (s. 8) a definuje zde pojmy, které pro práci považuje za stěžejní (totemismus, klan, frátrie, kmen, zákon exogamie a endogamie, manželské třídy a filiace). Třetí část (*Společnosti severozápadní Ameriky, s. 19-25*) věnuje popisu společností nativních amerických etnik oblasti Severozápadu s důrazem na společnost Kwakiutlů a zejména instituci potlače, jakožto charakterického znaku dané kulturní oblasti. Jádro práce představuje čtvrtá kapitola (*Sňatek – smlouva v předhistorických společnostech, s. 26-45*), kde autorka nejprve definuje právní prostředí smluvního vztahu a s ním spojené pokrevní spojenectví. Dále představuje sňatek a jeho pojetí jako smlouvy ve společnosti Kwakiutlů, která podle Davyho představuje „... nejvhodnější typ společnosti, ve které se může zrodit smlouva.“ (s. 30). Následně situaci ve společnosti Kwakiutlů komparuje se situací v uraloaltajské, předhistorické germánské a antické společnosti. V poslední části (s. 46-48) se pak autorka věnuje sňatku jako smlouvě z hlediska moderního práva.

Práce jako celek je dobře strukturována, autorka postupuje systematicky od definice pojmů a popisu kulturního kontextu analyzované instituce, k vlastnímu výkladu problému a následné komparaci se situací v dalších společnostech. Kladně je třeba ohodnotit i nelehké téma na průniku sociokulturní antropologie, filosofie a práva, které autorka v rámci možností zpracovává. Ocenění jistě zaslouží skutečnost, že autorka pracovala primárně s originály cizojazyčné (zejména francouzské) literatury.

Má první připomínka se týká (unilineární) evolucionistické perspektivy, v níž je problém nahlížen, a kterou autorka nekriticky od Davyho přebírá. Pomineme-li základní problém evolucionistického přístupu, a to že se na základě recentních společností snaží rekonstruovat počátky kulturního rysu, který měl vzniknout ve společnosti prehistorické, projevuje se tato skutečnost zaprvé užíváním nevhodně hodnotícího evolucionistického slovníku, např. „nižší společnosti“ (s. 6, 25), „vyšší vývojový stupeň“ (s. 38), apod. Ještě výrazněji se tato perspektiva projevuje v jednom ze základních východisek, na němž Davy svou tezi o sňatku jako smlouvě vystavěl a to, na McLennanově hypotéze o tom, že matrilinearita vývojově předchází patrilinearitě. („Čím jsou společnosti elementárnější, tím větší je pravděpodobnost, že bude klan matrilineární. Matrilineární filiace je vždy původnější než patrilineární“, s. 17). Nejenže tato skutečnost nebyla etnologicky nikdy prokázána, ale autorka s ní pracuje jako se všeobecně známým a přijímaným faktem, aniž by u takto problematického tvrzení explicitně uvedla, o jaký zdroj se její tvrzení opírá. Kromě toho tuto evolucionistickou tezi aplikuje také při komparaci situace v dalších společnostech: „...popisuje to období [antické] společnosti, které již má dávno za sebou fázi vývoje, kterou procházejí společnosti amerického severozápadu, tedy patrilinearita už je zde plně ustavena.“ (s. 42). Na základě tohoto tvrzení následně interpretuje sňatek v dalších společnostech jako argument pro Davyho hypotézu.

Ve svém výkladu se autorka v souladu s Davym opírá o „*tez[i] o přechodu z uterinní filiace na otcovskou, protože jedině tímto směrem lze vysvětlit individualismus, který se [u Kwakiutlů] spoluvytváří při sňatku v roli zetě a možnosti předání majetku prostřednictvím muže.*“ (s. 18). Davy v této tezi vycházel z Boasových zpráv, které se však ve světle dalších výzkumů ukázaly jako zkreslené. V případě Kwakiutlů by se sice dalo hovořit o společnosti v přechodu, jak se autorka domnívá, ovšem nikoliv z matrilinearity k patrilinearitě (jak předpokládali evolucionisté i Boas), ale naopak od patrilinearitě k matrilinearitě.

Tento mylný předpoklad je způsoben v první řadě výběrem literatury, s níž autorka pracovala. Svá (a Davyho) tvrzení podkládá „...*studiemi a teoriemi antropologů píšících ve stejném období jako Davy...*“ (s. 8), které jí tudíž nemohly zprostředkovat odlišnou perspektivu. V tomto ohledu by bylo jistě vhodné využít některé prameny mladšího data a k Davyho hypotéze se postavit více kriticky. Jako první se nabízí práce Clauda Lévi-Strausse o alianční teorii příbuzenství. Autorka některé jeho práce dokonce cituje, ovšem bohužel pouze v kontextu definice totemismu (s. 12, 13, 20) a exogamie (s. 14).

Evolucionistické perspektivě se autorka nevyhnula ani v případě dalších tvrzení, například, že „*Ve vývojové linii komplexnosti primitivních institucí stojí [sňatek] hned za bloodcovenantem...*“ (s. 29). Jako základní nedostatek zde však nevidím ani tak již dříve kritizovanou evolucionistickou perspektivu, jako to, že tato tvrzení uvádí bez toho, aby uvedla, o jaké se opírá zdroje, případně (jedná-li se o její původní myšlenky) svá tvrzení dostatečně podložila argumenty. Problém nedostatečného odkazování na zdroje se v práci objevuje i na dalších místech. Odkaz na zdroj postrádá kupříkladu její velmi kvalitní definice sňatku (s. 10) či popis sňatkových zvyklostí v uraloaltajské společnosti (s. 36-38). Tyto nedostatky působí o to výrazněji, že jsou uvozovány větami jako „...*disponujeme poměrně přesným záznamem germánského sňatku...*“ (s. 39) nebo „*Prameny, ze kterých čerpám...*“ (s. 40). Nutno však podotknout, že autorka alespoň spolehlivě cituje a pečlivě vede poznámkový aparát.

Drobným nedostatkem jsou i nepřesná tvrzení, která se v práci objevují. Některá jsou způsobena neobratným zobecněním, jako například „*Potlač... je určujícím znakem severoamerické společnosti.*“ (s. 21). Autorka sama jistě dobře ví, že potlač je charakteristický pouze pro jednu z deseti kulturních oblastí Severní Ameriky, nikoliv pro všechna nativní severoamerická etnika. Stejným případem je i autorčino tvrzení o obecném schématu totemistických společností s uterinní filiací (s. 16), které však platí pouze v případě, kdy je společnost matrilineární a zároveň patrilokální, což vždy být samozřejmě nemusí. Jiné nepřesnosti vychází z nevhodného užití termínů, jako např. nepřímé označení klanu za druh rodiny: „*Takto definovaný klan je domácí skupinou... Ale odlišují se od ostatních druhů rodiny...*“ (s. 13). Jako nejednoznačné či dokonce vzájemně zástupné se jeví také autorčino užívání slov status a statut (např. s. 21, 26, 30 nebo 50).

Poslední připomínka se týká zařazení popisu manželských tříd do pojednání o studovaných společnostech (s. 16-17). Vzhledem k tomu, že se jedná o australské specifikum a v žádné z popisovaných společností se tento kulturní rys neobjevuje ani není důležitý pro pochopení Davyho hypotézy, považuji jejich zařazení do textu za zbytné.

I přes zmíněné nedostatky se domnívám, že práce splňuje podmínky kladené na bakalářskou práci, proto ji doporučuji k obhajobě a navrhuji hodnocení 35 kreditů.

V Praze 11. června 2007

Mgr. Martin Heřmanský